

ARBETSMATERIAL FÖR SKOLOR:
KRÄMAREKAPELLET I MALMÖ
S:T PETRI KYRKA
Materialet får för skolor fritt användas
och kopieras

Hur kan materialet användas?

Detta studiehäfte är tänkt att användas som en föruppgift innan skolklassen kommer till Koggmuseet. I Krämarekapellet i S:t Petri kyrka finns Skandinaviens bäst bevarade målningar från senmedeltiden, ca 1460. Om klassen kommer till Koggmuseet kan man ju alltid också passa på att besöka detta unika kapell. Det ligger ju bara 13 minuters gångväg från Koggmuseet.

Studiehäftet innehåller en berättelse i novellform om hur ett speciellt motiv i takvalvet, en uggle som spelar säckpipa, kom till. Låt eleverna läsa novellen i skolan innan besöket. Stencilera sedan sidorna

7-8 så att eleverna kan arbeta i kapellet i små grupper. Efter det att uppgifterna lösts kan du som lärare på plats i kapellet berätta lite mer om de motiv som vi valt ut till övningen. För din hjälp finns beskrivningar nedan.

Glöm inte att informera eleverna om att S:t Petri kyrka, liksom andra religioners byggnader, är platser där man uppträder med värdighet. Krämarekapellet är avstängt med ett rep. Tala därför med vaktmästaren som alltid finns på plats inne i kyrkan så löser ni nog detta problem. Målningarna måste upplevas inne i själva kapellet.

Bakgrundsinformation till de utvalda motiven längst bak i häftet

Bilden av bakdelen till ett fantasidjur tillhör en grip som har ett lejons kropp men en örns huvud och vingar. Gripen är Malmös vapen som staden 1437 fick av kung Erik av Pommern. Här har konstnären därför avbildat djuret, stadens stolthet, i hel bild.

Bilden av Petrus och Paulus finns väl synligt i valvet. Kyrkan heter ju egentligen S:t Petrus och S:t Paulus kyrka. Petrus är vakten som bevakar porten till himmelriket. Därför har han alltid nycklar som sitt kännetecken. Paulus blev avrättad med svärd i Rom och därför bär han alltid ett svärd. Mellan sig har de Veronicas svetteduk med Jesus ansikte.

Bilden med mannen i narhuva är en av flera bilder där figurerna håller en dekorerad sköld framför sig. Här har avbildats en narr/skådespelare/musikant från 1460-talets Malmö. Bilden på hans sköld, ett stränginstrument (luta?) berättar detta. Här ser ni alltså Malmös äldsta kända musiker avbildad.

Bilden med manshuvudet med den konstiga frisyren ingår i en stridsscen mellan två kämpar som slåss med stora så kallade tvåhandssvärd. Sådana långa svärd var effektiva om man ville stöta ner ryttare från hästryggen. Titta på männens byxor. De har ingen gylf utan s.k. byxpung vilken kunde fällas ner när man var i trängande behov.

Bilden med Jesus genomspikade fötter och händer bärs upp av två änglar. Man ser också spjutspetsen som man genomborrade Jesus hjärta med när han hängde på korset samt törnekronan som han bar på sitt huvud. Just dessa saker, spikarna, spjutspetsen och törnekronan var de ”vapen” som man ansåg Jesus besegrade döden med. Dessa kallades ”Armi Christi”, Kristus vapen.

Bilden som efterfrågar vad för redskap han bär ingår i den stora scenen om ”Kristi lekamen”, det vill säga ”Kristus kropp”. Liksom vinet pressas ner i vinpressen, pressas Jesus av världens synder ner i pressen. Hans blod blandas med vindruvornas saft och blir det vin som ges vid nattvarden.

Bilden med helgonet Laurentius eller Lars visar helgonet med ett grillhalster. Laurentius led martyrdöden ca 325 e.Kr. genom att bli grillad på halster. Han är Lunds stifts skyddshelgon.

Bilden av den bistre mannen visar, liksom spelmannen ovan, en sköld med smedverktyg. Krämarekapellet byggdes ju av Malmös olika medeltida hantverkareföreningar, så kallade skrå. Mannen som avbildas här kan alltså ha varit ålderman för just smederna på 1460-talet. Tyvärr vet vi inte hans namn.

Den medeltida ugglan

Av Sven Rosborn

”Jag behöver mer röd färg, snabba på där nere!”

Den barska mansrösten riktigt dånar högt uppe från den stora träställningen.

”Som han skriker. Jag har ju bara två händer.”

Mannen som står nere på golvet är arg och vresig. I dag är det verkligen en sån där dag då inget vill fungera. Ilsket rör han med en träspade i en stor träbytta. Byttan är full av röd färg, en sådan där riktig blodröd färg. Mannen håller över en del färg i en liten träspann. Den tjockflytande rödfärgen rinner med ett lustigt kluckande ljud.

”Målardräng! ... Ta upp spannen till viktigpettern där uppe. Men om du spiller något blir det synd om dig!”

Pojken tar den tunga spannen och klättrar upp på den smala trästegen. Det gungar i hela ställningen.

De första gångerna var det otäckt att klättra, men nu har pojken vant sig att klänga upp med färg till mållarna. Vad han inte lagt märke till är att det slitna repet som håller ihopa stegen har börjat gå sönder.

Uppe på plattformen, högt över kyrkgolvet, sitter Ole målare och stirrar dystert på den vitkalkade väggen.

”Jag får inte rätt form på den här ugglan ... titta, den ser ju ut som jag vet inte vad.”

Ole har med en kolbit tecknat en stor fågel på väggen. När teckningen är färdig ska han fylla i den med vackra färger. Men just nu är inte Ole målare nöjd.

”Det är konstigt, vissa dagar gör man allt galet. Se här som min hand darrar.” Han håller upp den framför pojken och nog darrar den. ”Förra veckan gick det ju så bra ... då målade jag han däruppe, kungen mitt uppe i dödsdansen. Är han inte bra, han kungen. Titta på ansiktet, skrällen lyser i ögonen.”

På väggen ovanför Ole och pojken dansar en kung klädd i vackra kläder och med guldkrona på huvudet. Jovisst ser han rädd ut, men det är inte att undra på. Han dansar ju med ett grinande människoskelett. Men kungen är inte ensam om att dansa med döingar. Här har Ole också målat en rik borgare, en kvinna och en bonde ... det verkar inte klokt, men alla dansar med var sitt benrangel.

”Varför har du målat en massa hoppande skelett tillsammans med alla de där människorna ... och varför är kungen rädd?”

”På 1300-talet kom Svarta döden hit till Danmark. Halva befolkningen dog plötsligt. Ingen skonades, varken rik eller fattig. En kväll gick en munk förbi en kyrkogård och då såg han nåt hemskt. Alla som dött och begravts under dagen var nu uppe och dansade långdans på gravstenarna. De hade också bjudit upp döingar som redan blivit skelett.”

”Ah!”, nu driver du med mig.” Pojken tittar misstänksamt på den äldre mannen. Denne skrattar högt och fortsätter sedan sin hemska berättelse.

”När den hemska pesten var förbi, började man måla

Det hände att mästern Dietrich kunde ge en kindhäst om han var på dåligt humör - men det var han nästan aldrig.

sådana här bilder av dödsdansen i kyrkorna för att man skulle påminnas om att döden slipper ingen ifrån ... inte ens den mest bortskämd kung. Ha!”

Pojken pekar på färgbyttan med röd färg.

”Ole, vad ska du med så mycket röd färg till? En uggle är väl inte röd?”

”Du har ju bara kommit halvvägs, min lille dräng. Byttan ska upp till mästern själv.”

Ole pekar en våning högre upp på träställningen och fortsätter sedan att sucka över den misslyckade uggleteckningen. Pojken börjar släpa den tunga färgspannen upp för nästa höga trästege. Det är högt upp till valven i det nya kapellet och pojken är ju bara tio år och inte stark i armarna.

Genom de höga fönstren ser man över hela staden. Bortom husen skymtar den höga strandmuren och Öresunds mörka vågor. Det är september 1462 och ute på redde ligger mängder med koggar. De är så många att de tre stengrunden som Malmöborna byggt långt ute i vattnet inte räcker till. Här vid stenhögarna kan skeppen ankra säkert medan man lastar dem. Trängseln gör att andra skepp bara ligger för ankar. Skepparna hoppas att det inte blåser upp någon storm för då förliser de allihop. Mellan skeppen och stranden ser pojken stora pråmar med silltunnor. Höstens sillmarknad är ju på gång och tusentals trätunnor med sill ska lastas ombord.

Det är handeln med sådana saker som fisk som gjort Malmöborna rika. Malmö är faktiskt Skånes rikaste stad. Och nu har de rika hantverkarna med egna pengar byggt ett ståtligt kapell invid S:t Petri kyrka. Alla väggar och takvalv ska prydas av färggranna bilder. Fint ska det bli ... för hantverkarna är rika.

Man hade köpt dyra färger, man hade anställt en målarmästare som i sin tur anställt flera målaregesäller. Ole är en av dem. Snickaren hade rest den elva meter höga träställningen inne i kapellet. Och så en dag kom han själv till Malmö, den alla väntade på ... målarmästaren Dietrich från Hamburg. Det var han som skulle göra väggar och tak till en enda stor, färglagd bildberättelse. Det är till just mästern Dietrich som pojken nu släpar upp sin tunga färgspann.

”Ställ spannen där borta och ta hit trälådan.”

Det är bara att lyda annars får man en örfil eller kindhäst som det heter här i Malmö. Mästern Dietrich hade målat många kyrkor i Tyskland och han är van att man lyder honom. Pojken tar upp en svartmålad trälåda med vackra järmbeslag på. Ytan är slät och jämn och mitt på locket finns en liten bild av ett flickansikte.

”Är hon inte vacker”, säger mästern när han ser att pojken tittar på flickan. Pojken vågar inte svara.

”Det är min dotter när hon var liten. Nu är hon död sedan länge. Hon gifte sig men dog när hon skulle ha sitt första barn.”

Pojken vågar fråga om mästern har fler barn men på det får han inget svar. Han ser att mästern blir ledsen.

”Du lille målaredräng, vet du vad som finns inne i lådan?”

Dietrich ögon plirar illmarigt under den lustiga, toppiga målarmössan han bär till skydd mot droppande färg.

”Ole har berättat att det finns en bok.”

Dietrich öppnar lådan och tar mycket riktigt fram en stor bok med skinnpärmar. Pojken flämtar till. Han har aldrig sett en bok förut. Böcker har ju bara de allra rikaste råd att äga.

”När jag var en enkel målargesäll reste jag runt i världen. Jag köpte dyrt papper och målade av de vackraste kyrkomålningar jag såg. Se här, jungfru Maria från Rostock ... och den helige Stefan från

Köln. Och här är Paris skyddshelgon. Han blev hals-huggen och därför bär ha sitt eget huvud under armen.”

Dietrich bläddrar försiktigt i boken. De mest fantastiska teckningar och målningar fladdrade förbi. Pojken har aldrig sett något så vackert.

”När jag blev målaremästare fick jag råd att binda in boken. Jag har den alltid med mig. Den är bra att ha när man ska hitta på nya målningar. Här i Malmö ska jag måla en stor bild av Jesus lärjungar Petrus och Paulus. Kyrkan här är ju byggt till deras ära. Här ser du dom ... vet du vem som är vem?”

”Petrus är han med skägget. Han bär på en stor nyckel till himmelriket. Det där är Paulus ... han bär ett stort svärd. Han blev ju ihjälslagen med ett svärd.”

”Bra ... gut, du bist klug. Se nu här ...”

Mannen bläddrar fram en bild av ett ansikte på en tygduk.

”Det här är Veronicas svetteduk. När Jesus släpade sitt kors mot Golgata sprang Veronica fram och torkade av hans ansikte. Då blev Jesus ansiktsbild kvar i duken. Jag har själv sett duken hos påven i Rom och tecknade då av den. Nu ska jag måla den här, mellan Petrus och Paulus. Fint va?”

Ett rop nerifrån kyrkan får pojken att snabbt ta sig nerför den rangliga trästegen. Vad han inte märker är att repet som håller fast stegen är väldigt sliten.

Det är matdags och solen står högt på himmeln. Dietrich målare och alla hans gesäller har lämnat kyrkan för att äta hos en gammal änka som bor strax intill kyrkan. Pojken har inte följt med. Han sitter och tänker på den vackra boken.

”Hej på dig, förlåt att jag är lite sen!”

En liten flicka har smugit in i kapellet. I handen håller hon en stor korg. Pojken ser förvånad ut.

”Vem är du?” säger han.

”Det är jag som är Nette ... jag har med mig äggen. Är det du som ska ha allihop?”

Flickan sätter ner korgen. Korgen är stor och proppfull med ägg.

”Vad tror du! Vem skulle annars ha dem”, svarade pojken. Han känner sig riktigt betydelsefull. En dum jäntunge kan man väl alltid späcka sig för.

”Varför måste du ha så många ägg. Här finns ingen gryta att koka dem i?” frågar Nette samtidigt som hon tittar sig förvånad omkring.

”Jag ska måla med dom.”

Nette tittar på pojken och snart skrattar hon så där våldsamt som hon bara gör en eller två gånger om året.

”Du måste vara bra dum. Det går ju inte att måla med”

Pojken avbröt henne med arg och hög röst.

”För att få färgen att fästa på väggarna måste man blanda i nåt som klibbar samman det hela. Därför rör man ner äggen i färgen. Är du hur dum som helst!”

”Jag tycker att du ska va tyst, mallgroda. Min far är svärdfejare här i Malmö. Han är rik och har skänkt

Det märkliga huvudet som Nettes rike far beställt till Krämarekapellet.

många silverpengar så de kan bygga det här nya kapellet ... Ser du skulpturen av huvudet där uppe? Den har tre näsor och fyra ögon som tittar åt olika håll. Det var min far som ville ha den där. Det är en bild av Gud som ser allt här i världen. Där fick du så du teg ...”

”Ett ansikte med så många näsor! Är det kanske din far som är avbildad”, ropar pojken elakt.

Nette tittar på honom och så knixar hon förnämt på nacken.

”Du är verkligen dum. Målarmästaren har ju redan målat av min far uppe i valvet. Han håller upp en sköld med en massa dolkar. En svärdfejare gör ju inte bara svärd utan min far gör vackra dolkar också”.

Pojken känner på sig att han gjort något fel. Det är viktigt att man håller sig vän med de rika. Är man ovän med dom får man inget arbete och utan arbete svälter man och får sova ute på gatorna.

”Förlåt, det var inte meningen att reta dig. Kommer du hit i morgon igen?”

”Kan-väl-tänkas-jag-gör. Hej då!”

Arbetet med målningarna i Malmö S:t Petris nya kapell fortsätter. Ole lyckas till slut få rätt form på ugglan i kapellets ena hörn.

”Ugglan är symbol för kunskap. Jag vill att han ska spela ett instrument. Kunskapen ska ljuda i världen. Pojk, du ska få välja instrumentet.”

Pojken tittar på den teckning av ugglan som Ole gjort på det vitkalkade valvet. Vilket instrument skulle passa bäst? En trumma som den som Per trumslagare har? Eller en flöjt som Niels smed brukar spela på. Varför inte ett sådant instrument som Jon har?

”En säckpipa ska det vara! Ljudet från en sådan skorrar och skär genom alla väggar. Det säger min mor i varje fall. Det blir bra, då kommer ugglans lärdom in i alla hus.”

”Det var ett bra val, pojkskvalper! Som tack ska du få måla säckpipan som ugglan blåser i. Här är en pensel och där är färgen. Sätt igång!”

Och pojken målar, först försiktigt, sedan allt djärvare. För första gången får han måla på riktigt. Snart ska han kanske bli lika berömd som Dietrich.

Arbetsdagen går mot sitt slut. Den nymålade säckpipan glänser ännu våt. Pojken har lagt från sig penseln och börjar klättra ner från den höga träställningen ... Med en smäll brister repet som håller stegen. Pojken faller med ett skrik ner på det hårda stengolv.

”Herregud, han är väl inte död!”

Ole målare lutar sig ut från ställningen och ser pojken ligga nere på kyrkgolvet ... långt där nere.

Dog den lilla målardrängen? ... Ja, svaret på den frågan finns kanske nedskrivet någonstans bland alla de papper som finns sparade från medeltiden i Malmö stadsarkiv. Men det är inte säkert att det finns bevarade papper som kan berätta just detta ... det hände ju för så länge sedan - för mer än 500 år sedan. Men än i dag finns målningarna kvar i kyrkan. Högt uppe i valven i Krämarekapellet står Petrus och Paulus med Veronicas svetteduk mellan sig. Nettes pappa tittar ner på besökarna och döden dansar på väggarna ... och i ett hörn sitter en ugglan och spelar på en melodi som aldrig tar slut ... på pojkens säckpipa.

Här följer två sidor som ni kan stencilera. De fungerar också bra i svartvita kopior. Ta med dessa som elevernas arbetsmaterial om ni besöker Krämarekapellet i S:t Petri kyrka.

Krämarekapellet i Malmö S:t Petri kyrka

Vad har detta djur för form på huvudet?

.....

Det här är Petrus. Han vaktar dörren till himmelriket. Vad håller han alltid i handen?

.....

Den här mannen har en narrhuva. Vad för sak använder han när han roar folk?

.....

Vad håller den här mannen i sin hand?

.....

Här ser ni Jesus fastspikade fötter och händer på korset. Två figurer håller upp denna bilden. Vad är det för några figurer?

.....

Den här mannen använder ett redskap som var mycket vanligt. Vad för ett redskap?

.....

Den här bistre mannen håller en bild av de redskap han använde sig av när han arbetade. Vad tror ni han hade för yrke? Markera rätt svar::

- A. Fiskare
- B. Bagare
- C. Smed

Här ser ni helgonet Laurentius eller Lars. Han blev mördad med ett redskap som han håller i handen. Hur? Markera rätt svar:

- A. Han blev grillad på ett grillhalster.
- B. Han blev halshuggen med en yxa
- C. Han blev kokad i en stor gryta.

